

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XXI, 5

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Maj 1974

20 let nazaj

Na filozofskih fakultetah prevladuje umirjeni realizem. Umirjena, trezna je presoja moderne filozofije, obenem pa je odprta za njene pozitivne plati. To se opaža tudi – in pred vsem – v sholastični filozofiji, ki je že veliko zdravega privzela in se tako pomladila (npr. Lotz). Veliko je k temu doprinesel J. Pieper s svojimi knjižicami. Vse so izšle po vojni v novih izdajah. Čeprav sem se vedno bavil s Tomažem, moram reči, da mi ga je Pieper na novo odkril. Našel sem v njem, kar sem vedno čutil, da potrebujemo, pa sam nisem mogel najti poti: spraviti Tomaža v stik s sodobnim človekom. Ne samo v izrazu, tudi po vsebini, po misli. Pokazal je, da more Tomaž prepričljivo govoriti tudi današnjemu človeku in času. So v njegovi filozofiji misli, ki prav pokazane zgrabijo tudi danes. Pieperjevo delo pomaga k ozdravljenju razpravane, zbegane, razočarane duše. Vidiš, da je Tomaž prav v osnovnem sodoben. V tem je gotovo njegova veličina. Bolje doumem, zakaj ga Cerkev ne prenehoma priporoča. Le resnično odpreti je treba vrata v zakladnico njegovega bogastva. Zgolj ponavljanje danes neumljive srednjeveške terminologije tega ne more storiti. Tudi ni v smislu sv. Tomaža, ki je bil izrazito sodoben. Za svoj čas drzen.

Tu v Münstru živi mož, ki je danes duhovno najvplivnejši katoliški človek v Nemčiji: Romano Guardini. Po krvi Roman, po domovini Nемец, po duhu Evropejec, glasnik zapadnokršćanske kulture. Škoda, da ga pri nas tako malo poznamo! V zadnjih dveh delih je s čudovito analizo podal diagnozo in prognozo današnjega časa. Tako imenovani novi vek je pri koncu. Tipično, svojsko gledanje te dobe na naravo, osebo, kulturo gre v zaton. Nastaja nova doba. Človek bo postavljen pred odločitev: ali bo tako močan, kakor bo močna njegova zunanja sila, njegovo gošpodstvo, ali pa ji bo zapadel

ignacij lenček

pismo iz nemčije

meddobje, 1, 1-2, 1954

slovenski kulturni akciji za praznovanje 1954 - 1974

dialog s hudičem

„Prijateljstva se ohladijo,
knjige pa se ne...“

Washington Irving, Sketch-book

Prav ko sem hotel dvigniti kozarček k ustom,
da proslavim v treh črkah skritih dvajset let,
na stari reki Súmida, in z vetrom vred
strmim na mrtvi češnjev cvet v naročju mesečine –

sede v plesnivo barko sam hudič s šepetom:
„Zakaj na zdravje? Naj vso stvar pobere vrag!
Le kolikim je še besed slovenskih mar?
In če jim je – jo hočejo s političnim obstretom.

Pusti jih – naj končajo logiko nesloge
in tiho padejo kot iskre v ogenj zlat,
ah, ogenj, čist, rdeč, edin in jednat...
Mar niso oni dan se odpovedali celinam?“

Dvignem kozarček k ustom, skoraj grenki sáke.
In zdaj še stara reka Súmida stoji
in veter komaj upa v bambus dihati
in mesečina skrije si ledeni cvet v oblake.

„Satan – če vse je snov, le snov, priznam razloge.
A bolj kot ogenj jeder ogenj žge srca,
in snov, ah snov, živi v ustvarjanju duha.
Tega ne moreš razumeti: v tem je snov ljubezni.“

S praznim kozarčkom čul sem krohotanje
na vodi, v zraku, preko tokijskih planjav.
Kljub sove jókanju me ni bilo nič strah.
V odsevu zvezd zapišem v notes: „SKA je praznovanje.“

VLADIMIR KOS, tokio, aprila 1974

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA NI DRUŠTVO IN NIMA NAMENA ODVZETI KATEREMU KOLI OBSTOJEČEMU DRUŠTVU ALI SICERŠNJI ORGANIZACIJI DELOKROGA ALI CELO ČLANSTVA. NASFROTNO: HOČE Z VSEMI OBSTOJEČIMI ZDRUŽENJI SODELOVATI IN JIH ZLASTI V NJIHOVIH KULTURNIH PRIZADEVANJIH PODPIRATI. POVOD NJENEMU OSNOVANJU JE DALO EDINOLE SPOZNAVANJE, DA KULTURNE SILE NAŠIH IZSELJENCEV ŠE NISO DOVOLJ IZČRPANE IN DA JE PRAVICA IZSELJENCEV DO ČIM VIŠJE KULTURNE RAVNI UTEMELJENA.

Marjan Marolt, v Meddobju 1-2, 1954

mednarodna nagrada dr. tinetu debeljaku

Najvažnejša poljska kulturna ustanova v velikem svetu je zdomska USTANOVA ALFREDA JURZYKOWSKEGA s sedežem v New Yorku, ZDA. Ustanova podeli vsako leto posebne nagrade za kulturno delo Poljakov bodisi v emigraciji, ali pa v matični Poljski, pa tudi prevajalcem za prevode poljskih jezikovnih umetnin v druge jezike. Nagrada je najvišja nagrada v poljski emigraciji. Ustanovili so jo leta 1960. Letos so podelili nagrade 24 Poljakom in dvema pripadnikoma drugih narodov: od teh je eno prejel češki kulturnik, drugo pa Slovenec, predsednik Slovenske kulturne akcije, vnet prevajalec iz poljščine in drugih slovanskih jezikov, dr. TINE DEBELJAK. Nagrajenci so ustvarjalci na dvanajstih različnih področjih kulturnih dejavnosti, žive pa v osmih različnih državah. V Argentini je samo eden: dr. Debeljak.

Pismo, s katerim predsednik Ustanove Alfreda Jurzykowskega sporoča našemu predsedniku, da je bil pridružen letošnjim nagrajencem, se glasi:

Dragi dr. Debeljak.

V čast in veselje mi je sporočiti Vam, da ste bili izbrani za prejemnika nagrade Alfreda Jurzykowskega za to leto s področja prevajanja.

Nagrade Alfreda Jurzykowskega podeljujemo vsako leto v New Yorku znanstvenikom, pisateljem in umetnikom poljskega etničnega porekla, ne glede na kraj bivanja ali državljanstvo, za vidno izstopajočo ustvarjalno dejavnost na področju znanosti, humanističnih ved, medicine, leposlovja in literarne kritike, gledališča, likovne umetnosti, glasbe (kompozicije in izvajanja), pomembnega širjenja poljske književnosti in najboljših prevodov iz poljske književnosti v tuje jezike. V tem primeru ni nujno, da je nagrajenec poljske krvi.

Razglasitev izbora nagrajencev bo v Inštitutu poljske znanosti in umetnosti v New Yorku 1. februarja 1974, ob šestih. Po razglasitvi bo tudi družabna zakuska za nagrajence in povabljene goste. Cenili bomo vašo pripravljenost, če Vam bo mogoče udeležiti se našega slavlja.

Iskreno Vaš

Alexis C. Coudert, predsednik

V New Yorku, 10. aprila 1974.

(Predsednik A. C. Coudert je dr. Debeljaka o prejemu nagrade obvestil že s pismom 14. novembra 1973. A ker se je pismo na pošti izgubilo, mu je letos, post festum, poslal novo sporočilo, ki smo ga tu natisnili.)

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA je iskreno ponosna na novo mednarodno priznanje svojemu predsedniku in mu k zasluženi nagradi iz srca čestita!

Z VELIKIM ZANIMANJEM SEM VZEL NA ZNANJE USTANOVITEV SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE, KI JO TOPLO POZDRAVLJAM. RADEVOLJE PRISTOPAM KOT USTVARJALNI ČLAN IN SEM PRIPRAVLJEN PRISPEVATI SVOJ DELEŽ K BOGATITVI IN POSREDOVANJU SLOVENSKE KULTURE V SVETU ZUNAJ DOMOVINE. MISEL USTANOVITVE TE KULTURNE ORGANIZACIJE JE NADYSE, ZELO LEPA, ZARADI NJENE VAŽNOSTI IN POMENA ZA SLOVENSKO KULTURNO SKUPNOST JE LE OBAŽALOVATI, DA NI DO USTANOVITVE ŽE DAVNO PRIŠLO.

akad. kipar France Gorše, 10. aprila 1954, iz Clevelanda

editorial

la fuerza del espíritu

VLADIMIR BUKOVSKIJ, uno de los intelectuales que luchan para humanizar al régimen soviético, está gravemente enfermo en un campo de concentración de los Urales. Su madre denunció a la prensa que, pese a la mala salud, su hijo inició una huelga de hambre, a la que se han plegado otros presos políticos, para lograr que el enfermo sea enviado a un hospital.

Bukovskij fue condenado en 1972 a 13 años de trabajos forzados "por agitación antisoviética". En 1966 fue internado en un hospital para dementes, después de haber escrito en un cuento: "No, doctor, no crea que me quejo. Puedo trabajar, respirar y todas esas cosas. Es decir, puedo aspirar oxígeno. Todo está muy bien, sólo que no puedo respirar profundamente, ¿comprende?... como si algo lo dificultara o no hubiera bastante aire".

En la URSS, un grupo de hombres valerosos, que desean respirar profundamente, arriesgan su libertad y su vida, aparentemente inermes frente a la máquina represiva más dura de la historia, solamente con la fuerza de su espíritu que, como la fe, es capaz de mover montañas.

na pot

moč duha

VLADIMIR BUKOVSKIJ, eden od izobražencev, ki se bijejo za počlovečenje sovjetskega režima, je hudo zbolel v koncentracijskem taborišču na Uralu. Njegova mati je sporočila časnikarjem, da je sin, četudi bolan, začel z gladovno stavko, ki so se ji pridružili še drugi politični sojetniki z namenom, da bi bolnika poslali v bolnišnico.

Bukovskij je bil 1972 obsojen na 13 let prisilnega dela „zaradi protisovjetskega rovarjenja“. Leta 1966 so ga zaprli v norišnico, ker je bil v neki svoji povesti zapisal: „Ne, tovariš zdravnik, ne mislite, da tožim. Lahko delam, diham in vse drugo. Se pravi: lahko diham kisik. Vse je kar prav in lepo, le globoko ne morem zadihati, razumete?... Kot da me nekaj teži, kot da mi manjka zraka.“

V ZSSR je peščica pogumnih mož, ki žele dihati s polnimi pljuči, pa zato tvegajo svobodo in življenje: brez moči so spričo najbolj krutega zatiralnega stroja v zgodovini; edino, kar jim ostane, je moč njihovega duha, ki kot vera zmore premakniti gore.

pesem s krasa

BORI DEHTIJO, BORI DEHTIJO,
NJIH VONJ JE ZDRAV IN MOČAN
IN KDOR SE VRNE IZ NJIH SAMOTE,
TA NI VEČ BOLAN.

ZAKAJ V TEJ POKRAJINI KAMENITI
JE VSE LEPO IN PRAV,
BITI, ŽIVETI, BORITI SE
IN BITI MLAD IN ZDRAV.

srečko

kosovel

1904 - 1974

BORI, DRUGOVI, DEHTEČI, MOČNI,
TIHI DRUGOVI KRAŠKE SAMOTE,
BODITE POZDRAVLJENI V MOJI SAMOTI,
POLNI TEŽKE, OTOŽNE LEPOTE!

spomin na srečka kosovela ob njegovi 70 - letnici

LETOS bi bil SREČKO KOSOVEL star sedemdeset let, da ni umrl že pred 48 leti, star 22 let. Mlad, kot sta pred njim umrla mlada Kette in Murn, za njim Balantič in Hribovšek in še kdo manj pomembnih. To je tragična usoda slovenskega pesništva, da umirajo najboljši pesniki, komaj se razpno v prvi cvet. Razkošni listi se uspo in sesujejo, da jih zgodovinarji zbirajo v suhe herbarije, žive duše pa v svoje srce, v katerem ostanejo večno. In Srečko Kosovel je živ pesnik, danes pomembnejši in bolj živ kot v svojem življenju. V tistem življenju, ki je pomenilo Srečku mladost njegovega in mojega mladenišтва.

Naj se zato za njegov „jubilej“ ne spominjam njega samo kot pesnika, ampak – po želji urednika – predvsem kot človeka, kot vrstnika, kot prijatelja.

SEZNANILA SVA SE v zadnjih dijaških letih, ko je bil Kosovel še v realki in jaz v šentvitskih zavodih. Kolikor se spominjam, me je seznanil z njim na neki dijaški predstavi v Narodnem gledališču marijanišnik Jože Pogačnik, sedanji slovenski metropolit. Kmalu nato smo v počitnicah leta 1922 slovenski abiturientje napravili prvi skupni izlet v Srbijo pod vodstvom pesnika dr. Antona Debeljaka, Kosovelovega profesorja z realke. Iz Beograda smo potovali skozi Djerdap v Negotin, oddam v Paračin čez Zaječar v Niš in nazaj preko Karlovca v Ljubljano. Prvi študentovski izlet po „zedinjenju“; zato smo bili seveda povsod uradno sprejeti in pogoščeni. „Literati“ med temi izletniki smo se seveda skupaj držali: Srečko Kosovel, Jože Pogačnik, Vlasta Sterletova, Antonija Ravnikarjeva (Podbevškova), pa seveda Tone in Tine Debeljak, ki sva se, po matematičnem načelu, da se vse enake številke (črke) črtajo, klicala: gospod „o“ in gospod „i“. Nismo imeli veliko denarja; Kosovelu je pošel zadnji novc v Nišu. Tedaj se je vsa ta „literarna družčina“ podpisala na njegov zadnji kronski bankovec v potrdilo, da bo poslej živel na moj račun do Ljubljane. Bogve kje je ta bankovec, morda kje v njegovi ostalini.

Med mojimi spomini pa živi neki drug „dokument“ s tega potovanja, ki bo morda zanimal Kosovelovega biografa, ko bo raziskoval Srečkove ljubezni, ali pa ljubezni deklet do Srečka. Ko smo se v lunini svečavi vozili po Donavi skozi romantični Djerdap, mi je kolegica Vlasta Sterletova, pozneje profesorica romanistka, poročena z velikim Srečkovim prijateljem prof. Pachainerjem, priznala, da je zaljubljena v nekoga, ki je na ladji, pa ji ne vrača ljubezni. Povedala da mi ne bo, pokazala pa ga bo. In šla sva v spodnje prostore ladje in mi pokaže tam v nekem kotu spečega Srečka... Tega je imela tedaj rada. In kako! In tu je zdaj „dokument“, ki sem ga našel med starimi zapiski – njeno pismo z dne 29. avgusta 1923, leto dni pozneje:

„Od Srečka sem prejela pred tednom prvo pismo... Srečko piše tako živo in lepo s svojega potovanja po Goriški. Kar čutila sem na sebi solnce, zlate solnčne žarke, videla sem Sočo, hribe, ceste v dolini, po cesti malo bežečo krogeljico

– njega. Sicer pa iz vsega pisma veje njegova neugnana mladost in živahnost. Moj Bog, moj Bog. Potrpljenja in premagovanja polno čašo bom morala izpiti do zadnje kaplje. „Gorje mu, ki ga hoče življenje doseči,“ piše Srečko. Pred mano na obzorju se dviguje velika strašna roka, ki vihti v roki kladivo: Kuj me življenje! Čitam že zopet in zopet Kellermanov roman Der Tor. Krasna stvar. Prav v tolažbo mi je v trenutkih, ko bi se najraje zaletela v prvi zid. – Se spominjaš one noči na Donavi?... Slišala sem, da si spisal potopis. Jaz ga nisem pisala, ker bi ga ne mogla dati v noben list. – Pač pa bom takoj, ko pridem na svoje službeno mesto (?), pričela pisati zase. Moj Bog, kaj vse sem doživela doli!“

(Moj potopis z naslovom V deželi kraljeviča Marka je izhajal v Mentorju l. 1923.)

Naj bo ta epizoda s tega abiturientskega izleta sedaj po smrti Vlaste in njenega moža, zapisana v spomin na Srečkovo mladost.

Iz prvih poabiturientskih let sem dolgo časa hranil tudi njegovo dopisnico meni s Krasa v Škofjo Loko, kjer mi naznanja prihod v Ljubljano, ter da bova kmalu spet gledala umetniške razstave in videla Piona, Kralje in druge. (Kartice v teh trenutkih ne morem najti.) Prišel je pozneje tudi v Škofjo Loko, kjer sta s setro Anico obiskala Doro Peganovo, pozneje ženo pesnika Toneta Vodnika, in mene. Na univerzi smo se srečavali vsak dan v slovanskem seminarju, kjer je imel svoj predal v mizi. Tam je pisal pesmi z navdihneno naglico; ni jih popravljal kaj več, kar dodelane so „padale“ v predal. Spadal je med učence profesorja Prijatelja, med slaviste z umetniško in esejistično usmerjenostjo, kakor smo bili tedaj večina njegovih učencev. Lep seminar to: Srečko, sestra Anica, France Vodnik (prišel je z jusa), Alfonz Gspan, poznejša igralca in režiserja Ciril Debevec in Slavko Jan, Vinko Košak, Jan Plestenjak, morda še deset let starejši frančiškan p. Bernard Ambrožič, jaz...; a tik pred nami Anton Slodnjak, Anton Kacin... tik za nami pa Anton Ocvirk, Bratko Kreft... in morda še kdo. Zvesto smo poslušali prof. Prijatelja, pa redno hodili k predavanjem prof. dr. Izidorja Cankarja iz umetnostne zgodovine. Za 50-letnico prof. Prijatelja, ki smo jo „njegovi fantje“ praznovali pri Starem Rimljanu (Mrakova gostilna na Rimski cesti), je Srečko govoril lep esej o literarnem kritiku kot umetniku. Prof. Prijatelj je tudi „sodeloval“, ko smo ponoči peli podoknico kolegici na Tržaški cesti (Srečko je bil dober pevec) in jo klicali k oknu – po „ukazu“ prof. Prijatelja – z verzi: Srečko, Debevec, Vodnik in jaz. Srečko je bil tudi romanist ter se je zadrževal še v romanskem seminarju. Tedaj je hotel izdajati celo v francoščini pisan list o slovenskih vprašanjih v smislu Romain Rollandove humanitarne smeri. Ta mu je bil vzornik. Sicer pa smo se dobivali redno vsak dan „na promenadi“ od glavne pošte do Tivolijske (danes Cankarjeva cesta). Srečko je navadno nosil zelen hubertus,

na glavi pa koničast klobuk, ki se je dal zviti. Redno smo zahajali v gledališče, obiskovali vse razstave in koncerte. (Srečkova sestra Karmela je bila znana pianistka.)

Naslednje leto 1923-24 sem prebil v Pragi. Šele l. 1924-25 smo se spet srečavali na univerzi. Bil je to čas njegove Mladine in našega Križa na gori. Kosovelova najožja prijateljka sta bila gotovo Alfonz Gspan in Ciril Debevec. Nekaj časa sta celo stanovala pri Debevcu. Sicer pa je Kosovel stanoval nekaj časa v kolegiju v Kolodvorski ulici, hranil pa se je redno v menzi gospe Tavčarjeve, v stari hiši na prostoru, kjer je danes Metalka. Nisem imel vtisa, da bi v študentovskih letih stradal, kot so nekateri pisali, saj je bila prav tam na hrani tudi sestra Anica in brat Stane, tudi pesnik, časnikar v Ljubljani. Našo vsakdanjo redno družbo tako rekoč smo sestavljali Srečko s sestro Anico, Dora Peganova, brata Tone in France Vodnik, pa jaz. Srečavali smo se v seminarju, pri predavanjih, ali na promenadi. V kavarni je bolj hodil z drugimi. Tako so nam tekla leta na univerzi, ne da bi opravljali izpite, ki so nas v tistih časih čakali šele na koncu študij. Srečko ga je bil opravil, kolikor se spominjam, pri prof. Ozvaldu. Pač pa smo imeli kolokvije, ki jih je opravljal tudi Srečko. Tedaj je živel z Mladino, v kateri je natisnil večino svojih pesmi. Tam je imel svoj krog. Najbližji mu je bil njegov rojak Ivo Grahor.

Zanimivo je, da je imel do smrti natisnjenih le kakih 20 pesmi. Prav kot Balantič pozneje. Srečko ni bil pesnik reprezentativnih literarnih revij: v Domu in svetu je izšla le ena njegova pesem, v Zvonu menda nobena – za življenje. Pač pa so ga tiskali v Mladiko, Ženski svet, Grudo, Lepo Vido itd. Nastopal je kot esejist, v zadnjem času tudi kot predavatelj, po Cankarjevem zgledu, v šentjakobskem društvu – o tem sem tedaj poročal v Slovenscu – pa tudi v Trbovljah. Zahajali smo tudi v Vidmarjev krog. Urednik Grude pesnik Ivan Albreht je Srečka in mene povabil, naj pripraviva pesniški zbirki. Pripravljala sva jih, skončala pa ne. Preden je Srečko 1926 odšel na Kras, mi je zaupal, da ima zbirko Zlati čoln, ki jo bo pokazal pred tiskom samo meni, ne Debevcu in ne Gspanu. Ne vem, zakaj je to poudaril. Dvomim pa, da je resno mislil, saj sta bila Debevec in Gspan najbližja njegovemu delu. Morda se je bal, da bi se njima zdela pesniška zbirka preveč romantična, še impresionistična spriči novih revolucionarnih tokov, ki so pritegovali tudi Srečka.

To se vidi iz njegove ostaline, v kateri je otipljiv velik vpliv francoske avantgardne poezije in ekspresionističnega nadrealizma. Če je pri struji Križa na gori prevladovala nemška ekspresionistična duhovna smer, je pri Mladini

in pri Srečku videen francoski vpliv futurizma. Tedaj: ekspresionizem na drugi ravni sodobne stvarnosti. Nam – križarjem (po Križu na gori) – se je Srečkova pesem zdela preveč realistično tradicionalna in impresionistično razpoložljiva, ker pač njegovih rokopisov nismo poznali. Ti so se nam odkrili šele pozneje: šli so daleč od impresionizma v moderne konstruktivistične struje, kamor naš individualistični religiozni ekspresionizem ni šel.

SREČKO je pesnik kateksohen naše generacije, klasik medvojnega časa. V nekem pogledu tudi – po razvoju iz pokrajinske idilike v svetovne horizonte – predhodnik Balantičev, prav tako kakor katoliški ekspresionizem.

IZGUBIL BI mnogo lepega v življenju, če bi mi ne bilo dano srečanje s Srečkom Kosovelom kot človekom in pesnikom. In z njegovo sestro Anico, s katero sta bila nerazdružna. In vedno me zaboli, kadar koli kdo iz tega tovariškega kroga gre na nepovratno pot v večnost, kdo od tistih doma in tudi tistih, ki smo se znašli na drugih obalah sveta.

Tako je v Argentini izginil bogvekle Srečkov srčni prijatelj še z realke, talentirani časnikar, poročevalec pri Slovencu Ciril Kočevar. Parkrat je še prišel v slovensko skupnost, potem pa se je izgubil v buenosaireskem podzemlju. Ob neki povodnji v río de la Plata je izginil in nihče ne ve za njegov grob. Spadal je v Srečkov krog Mladine. V isti krog tudi poznejši urednik Slovenca in v Argentini Svoobodne Slovenije pok. Joško Krošelj. Ta je Srečku napisal celo nekrolog v njegovo Mladino. Ob njegovi smrti je v meni zopet zaživel spomin na ta univerzitetna Srečkova leta, kakor tudi ob smrti v Avstraliji p. Bernarda Ambrožiča ofm, ki je tedaj obiskoval naš seminar in se trudil z Vigredjo in Orličem. Najživeje pa sem občutil Srečka ob smrti Cirila Debevcu v Ljubljani decembra lani: Debevec je bil njegov intimus. In v nekrologu Debevcu sem se spomnil našega „upora“ v gledališču ob Golarjevi „Zapeljivki“, ko smo se izmed občinstva oglasili proti upravi gledališča, (ki jo je takrat vodil Oton Župančič) Ciril Debevec, Srečko Kosovel, France Vodnik in jaz in tako to našo „mladinsko kulturno revolucijo“ prenesli tudi v gledališče.

VSE TO mi sega v spomin ob Srečkovi sedemdesetletnici. Na njegovo človeško bivanje med nami, na prijatelja in tovariša. Tako naj bo ta spomin posvečen njegovi predsmrtni mladosti, toda napisan v počastitev njegovega PESNIŠKEGA GENIJA.

tine debeljak

slovenska kulturna akcija

za svojo **20. obletnico**

vabi vse slovenske rojake —

prosi vse svoje prijatelje —

poziva vse svoje redne in podporne člane —

da ji ob njenem življenjskem prazniku naklonijo svoj

jubilejni dar

darovali so:

dirigent DRAGO MARIO ŠIJANEC, redni član Slovenske kulturne akcije, v Argentini, 1000 pesov
duhovnik N. N., iz Argentine, 5000 pesov

g. N. N., iz Argentine, 3000 pesov

g. PETER MARKEŽ, iz Kanade, 20 dolarjev

duhovnik BORIS KOMAN, iz Argentine, 300 pesov

VSE DAROVE, ki jim pristavite, da so namenjeni 20-letnici Slovenske kulturne akcije, bomo v Glasu sproti objavljali z imenom darovalca. Naslavlajte jih – po pošti samo s čekom! – le na ime našega blagajnika: Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina

zbornik svobodne slovenije 1971 - 1972

dr. milan komar, osebna vest in borba

sklepni poglavji iz razprave „osebna vez in borba“, ki je objavljena v zborniku svobodne slovenije 1971-1972

BREZ realizma pa tudi ni stika. Kajti če nas že od prvega najbolj notranjega zadržanja stvarnost kot taka ne zanima, ne bomo nikdar prišli do nje. Zato vse tisto, kar smo povedali o borbi in realizmu velja tudi o stiku in še posebej o osebnem stiku, zakaj osebna stvarnost je še zlasti zahtevna v tem pogledu: vsako nezanimanje in nespoštovanje pomeni pri njej zgrešitev poti, streljanje mimo cilja in zato nemožnost stika. Rekli smo, da je Fichte imel pogum, da je izvedel do skrajnih posledic mišljenje, ki se je pojavilo že dosti pred njim. Dostaviti moramo, da se tudi po Fichteu isto godi. Mnogi žive iz globinskega duha in razpoloženja, ki mu je Fichte dal točno formulacijo, pa se to formulacijo bojijo priznati, ker jih je strah iti v globino in videti jasno ter sprejeti težo zadnjih odločitev, ki nas končno veljavno opredelijo. Pol prejšnjega in velik, prevelik del našega stoletja delujeta, izhajajoč iz Fichtevih zajemov. Prvenstvo delovanja nad motrenjem izhaja iz dejanskega, čeprav ne vedno zavestnega idealizma in vodi v idealizem.¹ Strahotna kriza osebnega stika, ki je ena žalostnih značilnosti našega stoletja (glej v literaturi primere kot Joyce, Kafka, Musil, Moravia, Camus, Sartre, v kinematografiji Bergmann, Fellini, Antonioni) izvira predvsem iz omenjene globinske filozofije.

Realizem pa s svoje strani nima smisla, če ni oprt na kreacionizem, na priznanje božjega stvarjenja, kajti le v tem primeru so stvari vredne spoštovanja, vredne resničnega zanimanja, če so polne skritega smisla, polne božje ustvarjalne misli, če so postopoma umljive in naš um razsvetljuje, ker so bile pač umno zasnovane po Stvarniku, ki je Luč sama. Praktični ateizem, ki se obnaša, kot če Boga ne bi bilo, se nujno prevaja v nezanimanje in nespoštovanje do stvari in nas neopazno oddaljuje do notranje doživete realizma ter približuje idealističnim pozicijam. Kako se hočemo tedaj ujeti z drugo in drugačno stvarnostjo? Resnično ujeti, tako da je možno medsebojno prenikanje in da drug za drugega predstavljamo možnost bivanjskega razmaha in uresničitve. „Kajti človek ni stvarnik vesolja, niti ni vzrok svoje lastne narave, zato se ne more razvijati normalno, če se ne prilagaja redu dobrin, ki jih odkriva. Te dobrine in njihova hierarhija ga silijo, da jih prizna, „veljajo“ same po sebi in „veljajo“ zanj ter njihova „veljavnost“ je norma za njegovo delovanje.“² Zunaj dejanskega reda in njegovih dobrin za človeka ni razmaha. Z drugimi besedami bi lahko rekli, da brez resničnega stika z dejansko stvarnostjo in v prvi vrsti z osebo stvarnostjo drugih ljudi, ni razmaha. Odtod strahotna eksplozivnost, ki se skriva za krizo osebnega stika. Sile, ki ne najdejo poti v pravi razmah, izbruhnijo v nasilje. Kjer ni realistične borbe, tam se nujno pojavi nasilje. Borba pa je predvsem, kot smo že rekli, borba za stvarnost, „lutte pour la réel“. Za lastno stvarnost in popolnost, ki je stvarno uresničenje, za stvarnost in uresničenje bližnjega, za vedno večje doumetje vsega, kar biva in za vedno večjo udeležbo na njem. Spoznati stvarnost in ljubiti jo pomeni, kot pravi prelepi sholastični rek, „fieri aliud in quantum aliud – postati drugo kot drugo“. Resnični obrazec edino možne odprtosti. „Človeško delovanje ni nič drugega kot vrednotenje podstatne in osebne globine človekove, v smislu odnošajev, ki vežejo vsako osebo z vsemi ostalimi bitji. S tem delovanjem si človek skuša prililiti vrednote, ki jih vsebujejo druga bitja, obogatiti se z njimi, uživati jih.“³ Notranji smisel stvari in z njim združene vrednote so božji odbleski v stvarih, nekaj živ znak Stvarnikove pričujočnosti v njih. Zato so stvari sredstva, ki nas vodijo do Boga, če smo globoki, če pa smo plitvi, se iz sredstev spremenjajo v ovire.⁴ Zato globina ni kak privilegij za intelektualce ali celo razkošje in gizda samo za nekatere, ampak je pravica in dolžnost vsakega človeka. Kdor poplituje, ta razčlovečuje, ta trga iz človeškega obličja božjo podobo in sličnost. In ker

govorimo o osebnem stiku: dva človeka se ujemata, če gresta v globino.

STIK s stvarnostjo, bodisi spoznavni, ki je vedno se izpopolnjujoča se resnica, bodisi hotenjski in čustveni, ki je vedno se izpopolnjujoča ljubezen, vključuje borbo, ker ni lahek, ampak pogosto težak. Stik s stvarnostjo in še posebej osebni stik je „bonum arduum“, kot so rekli stari sholastiki. „Bonum arduum“ ni v izvornem pomenu besede isto, kar se danes v španščini reče „bien arduo“ ali v italijanščini „bene arduo“. „Arduus“ namreč ne pomeni v prvi vrsti „težak, težaven, mučen“, ampak „strm, visok, pokončen“.⁵ Zato bi bil točen prevod „strmo dobro“, ker ne merimo samo na težave in muko, ampak tudi na rast dviganje in izpopolnjevanje. V današnji dobi splošnega „horizontalizma“ tak „navpični“ pojem samo moti. To je žalostna, nečloveška in razčlovečujoča dediščina prosvetljenske morale in vzgoje.

Razsvetljenstvo je bilo slepo za zlo v svetu. Če ga je že moralo videti, ker je bilo preveč vidno in se ga ni dalo tajiti, ga ni jemalo preveč resno, zlasti pa ni preveč nevarno, tako da se ne bi dalo z njim na kak način „pogajati“ in „botati“. Moralno življenje se je pod vplivom razsvetljenstva spremenilo v neko nerealno naivnost in neheroično netveganje. Vzgoja je postala sproščen postopek, „razvoj“ brez večjih zapletljajev, težeč v neki „vegetativni“ razmah, kjer svoboda obstoji samo v odsotnosti mnogih ovir, ne pa tudi v globinskem odločanju, kjer zaradi greha uporni človek vedno lahko reče „ne“ resnici, pravici in staremu redu sploh. Resnica in pravica se za razsvetljenško nadahnjene meščane sami uveljavljata, ne da bi bilo treba človeku boriti se za to, izpostavljati se nevarnosti, tvegati škodo, rane ali celo smrt. Resnica, pravica, ljubezen in pa borba so v prosvetljenem obzorju definitivno ločene kot medsebojno popolnoma tuje resničnosti.

Spričo povedanega se ne moremo izogniti izpraševanju vesti: ko trpimo zaradi inkomunikacije v družini, v skupnosti, v tovariških odnošajih, kaj nas boli, inkomunikacija kot taka ali cena, ki bi jo morali zanj plačati, to se pravi, potrpežljiva borba, brez katere ni stvarnega stika? Imamo občutek nepremagljive fatalnosti modernega življenja, ki dela naše bivanje vedno bolj brezosebno, epidermično, kjer resnični osebni stiki vedno bolj plahné. Pomislimo ostro in globoko, ali res vidimo, da je ta fatalnost nekaj objektivno nespremenljivega, ali pa je le logičen zaključek naše potrošniške miselnosti, ker smo tudi „strmo dobro“ resničnega osebnega stika vzeli kot potrošniško dobrino, ki je vsakomur dostopna. Kriza osebnega stika je velika in bo še večja. Množična občilna sredstva npr. komunicirajo samo vesti in podatke, kar se tiče osebnih vezí, bi pa zaslužile – vsaj taka, kot so danes – ime inkomunikacijskih sredstev.

Splošna tehnifikacija in racionalizacija družbenega življenja uvajata nove oblike ne-stika, telesne bližine in duhovne odsotnosti v tovarnah, pisarnah, stanovanjskih hišah, zabaviščih, avtobusih, vlakih. Moderni kolektivizem je maksimalna izolacija. Komunikacija ljudi je komunikacija src. Rešitev težav je v spreobrnjenju srca.

(Strani 112 in 113)

¹ Avtor ne misli na moralni idealizem, marveč na metafizičnega in spoznavnega.

² Louis de Raeymaecker, Philosophie de l'être.

³ Ravno tam.

⁴ Avtor v opombah navaja Tomaža Akvinca, Tomaža Kempčana, filozofa Jaumeja Bofilla y Bofilla, pa kardinala Deniélouja.

⁵ Fran Bradač, Latinsko-slovenski slovar.

ZBORNİK SVOBODNE SLOVENIJE 1971-1972, ki je izšel v teh mescih, je že 21. v vrsti teh svojih almanahov, ki jih od 1949 izdaja založba Svobodne Slovenije v Buenos Airesu. V začetnih letih je bil krojen še po vzoru domačih Mohorjevičevih koledarjev, a že 1955 se je preuredil v Zbornik-Koledar, 1964 pa je koledarski del sploh opustil, na korist večje vsebinske polnosti. Publikacija je v slovenskem zdamskem tisku posebnost, pomembna zaradi obdelane snovi, obširnosti, vrednosti, ker leto za leto zbere na svojih straneh spise kvalitetnih in priznanih slovenskih kulturnih ustvarjalcev v svetu, zaslužna po vztrajnosti slovenskega zdamskega odpora na duhovni fronti proti vsiljenemu režimu v matični Sloveniji, vnet in buden čuvar slovenskih kulturnih in narodnih vrednot, izročil in duhovnega versko narodnega bogastva. Občasno pa je živa kronika, vsaj v naglavnih potezih, slovenskega zdamskega kulturnega, prosvetnega in duhovnega življenja. Poroča o slovenski prisotnosti v svetu, še posebej o tistih slovenskih duševnih delavcih, ki so si po vseh kontinentih razmetani z lastno zmogljivostjo in ustvarjalnim duhom zagotovili med tujci priznano in visoko mesto „slovenstvu v čast, narodu v ponos“. Čez vse drugo pa visoko dviga in ohranja živo plamenico svobodnega slovenstva in načel, ki so maja 1945 vodila slovenske množice v tujino, da se ognejo nesvobodi v domovini.

21. Zbornik Svobodne Slovenije obsega raznovrstna poglavja, od narodno-političnih, do društveno prosvetnih, spominski del posvečen 100-letnici dr. Antona Korošca, poseben prerez krute slovenske problematike v koroškem in primorskem zamejstvu, prikupen gorniški del o podvigih slovenskih gornikov v svetu, zajetno kroniko o slovenskem zdamsstvu po svetu. V Razpravah, dokumentih in pri-

čevanjih sodelujeta tokrat tudi redna člana Slovenske kulturne akcije, univ. prof. dr. Milan Komar z esejem Oseba vez in borba – sklepni poglavji odlične razprave smo natisnili zgoraj; pa univ. prof. dr. Tine Debeljak z razsežnim z mnogimi dokumenti okrepjenim spisom o Slovenskem narodu in simbolih njegove narodnosti in državnosti (razprava je vredna posebnega kritičnega razmišljanja!); lazarist Ladislav Lenček CM tudi redni član SKA predstavlja dva popembna slovenska misijonarja na Daljnem Vzhodu: Andreja Majna SDB v Vietnamu in dravnika dr. Janeza Janca na Taiwanu; o cerkvi-kapeli Marije Pomagaj v Slovenski hiši v Buenos Airesu pa razpravlja njen gradnik in spiritus agens msgr. Anton Orehar, redni član v teološkem odseku Slovenske kulturne akcije. Od mladih pa Tine Debeljak ml. s poročilom o srednješolskem tečaju Ravnatelj Marka Bajuka v Slovenski hiši. Od likovnikov so tokrat navzoči v posebni umetniški prilogi le redni člani likovnega odseka SKA: akad. kiparja France Gorše in France Ahčin, od slikarjev pa akad. slikarka Bara Remec, akad. slikar Ted Kramolc, pa slikarja Metka Žirovnik in Ivan Bukovec, ki je zbornik tokrat tudi opremil. Na vidnem mestu se je kronist spomnil tudi pok. umetnostnega zgodovinarja Marjana Marolta, prvega tajnika in ustanovnega člana Slovenske kulturne akcije.

Zajetno knjigo-almanah (423 tiskanih strani velikega formata) so uredili Miloš Stare, dr. Tine Debeljak, Pavel Fajdiga, Slavimir Batagelj in Tone Mizerit; natisnila pa jo je tiskarna Vilko. Posebno gorniško poglavje v zborniku je uredila Danica Kanalc Petričkova.

Zbornik Svobodne Slovenije je vredna knjiga, prav zanesljivo med pomembnimi dosežki slovenske zdamske publicistike.

n j

balantičevo leto

filip kalan-kumbatovič o balantiču

FILIP KALAN (literarno ime za Filipa Kumbatoviča), pripovednik in esejist, literarni kritik in gledališčnik, je menda prvi, ki je po vojni v domovini zapisal javno priznanje BALANTIČU – PESNIKU. V daljšem eseju Problemi sodobne slovenske lirike, ki ga je objavila revija Sodobnost v svojem 5. in 6. zvezku (Ljubljana 1965, leto XIII) se v 9. zaglavju na straneh 548 in 549 pomudi ob literarni primerjavi partizanskega pesnika Karla Destovnika-Kajuha in njegovega „antipoda v nasprotnem političnem taboru“ Franceta Balantiča, o katerem tudi najdlje in natančno razpravlja. Ob vsem po vojni v matični Sloveniji zapisanem in natisnjem o Balantiču, se nam Kalanov zapis ponuja kot najbolj doživet in poleg Slodnjakovega tudi najbolj iskreno možat, upoštevajoč Kalanovo svetonazorsko in politično docela določeno življenjsko in pisateljsko pot. Kalanovo zrenje na Balantiča pridružujemo vsem do zdaj objavljenim zapisom iz slovenskih knjižnih zgodovinj, razprav in kritik, ki so bile natisnjene v domovini po letu 1945.

Za prvega glasnika odporniške poezije med temi mladimi velja kronistu po pravici partizanski poet Karel Destovnik, s pesniškim imenom Kajuh (1922-1944). Kakor Borovi Viharji, tako izidejo tudi Kajuhovi pesniški poizkusi prvič v partizanski izdaji (Pesmi 1943), vendar doživljajo verzi nadarjenega mladeniča že v vojnem času dvojni odziv, zakaj v zanosu bojnih pesmi je Kajuh še pravi mlajši vrstnik Mateja Bora in udarnost njegove retorike se obnavlja še dolgo v letih revolucionarne romantike, mladino pa prevzame že med peripetijami velike vojne intimnosti, za ta čas nenavadna intimnost Kajuhove ljubezenske lirike, uglasene vseskozi na čustveno vsebino pesniške izpovedi.

Za Kajuhovega antipoda in za protagonista mladega rodu v nasprotnem političnem taboru bodo morali literarni zgodovinarji šteti slej ko prej nadarjenega potomca mladokatoliške lirike Franceta Balantiča (1921-1943). (Podčrtali smo v Glasu. – Op. Glasa.)

Prvi izdaji Balantičeve pesniške zapuščine – zbirki Venec in V ognju groze plapolam – izideta v skrbni redakciji Tineta Debeljaka leta 1944 že kmalu po drugem partizanskem ciklostilu Kajuhovih pesmi, tako da izziva že ta sočasnost primerjavo med tema protagonistoma iz istega rodu, ki ju je smrt zajela v nasprotnih taborih. Rahle estetske sorodnosti so med njima očitne vsaj ponekod v intimni liriki, saj prevzemata oba navzlic diametralno nasprotnemu pogledu na svet oblikovno dediščino nekdanih ekspresionistov, le da se Kajuh navdihuje ob Miranu Jarcu, Balantič pa ob religiozni liriki. Povsem razločno pa se v njuni poeziji uveljavi stalna prisotnost smrti, zakaj pri Francetu Balantiču se ta prisotnost spreminja v grozljivo in neizbežno, v panični zapis o neodjenljivi eksistenčialni stiski, pri Kajuhu pa se prisotnost uveljavi kot sovražna sila z vsemi atributi družbeno-političnega terorja,

skratka, kot nasilje, ki izziva odpor in upor, neodjenljiv upor zoper to stisko.

Antagonija med pesnikoma se še znatno stopnjuje s spreminjenimi političnimi razmerami po drugi svetovni vojni, saj izide delo Franceta Balantiča (tudi tokrat v redakciji Tineta Debeljaka) le med emigrantskimi izdajami (1956) – (pisec misli tu Balantičevo pesniško ostalino, ki je 1956 v Buenos Airesu pri Slovenski kulturni akciji izšla kot redna knjiga z naslovom France Balantič. – op. Glasa) – izbiri Kajuhove zapuščine pa se obnavljajo iz leta v leto na knjižnem trgu v domovini. France Balantič tedaj nima legitimnih vrstnikov v slovenski poeziji, saj so prešli vsi zares pomembni pesniki iz nekdanjega kroga mladokatoliške inteligence v odporniško gibanje – poezija tistih, ki so zašli v nasprotni tabor z Balantičevo zapuščino vred, pa vztraja že dvajset let v začaranem krogu neučinkovite politične emigracije, osamljena in domotožna, zaverovana v tisto preteklost, ki je zares že minila.

Tako se v javnem odzivu na literarno delo Kajuha in Balantiča ponazarja tragična usoda pesnikov iz rodu vojne mladine, ki ju je smrt pregnala na obe povsem dislocirani skrajnosti slovenske narodne eksistence. Ta družbenopolitična usoda je delno izmalčila tudi estetsko oceno njunega nespornega pesniškega daru, zakaj literarna resnica je ta, da presega estetski potencial Balantičevega pesniškega dnevnika vsaj v vseh tistih predelih osebne izpovedi, kjer se pojavlja usodna prisotnost smrti, slovestno izvirost Kajuhovih revolucionarnih verzov, ki prehajajo iz čistega doživetja vselej v agitacijski zanos skupne politične akcije. (Podčrtal Glas. – Op.) Vendar je ta literarna resnica le zelo skromen del zgodovinske resničnosti, saj je leto 1945 potrdilo revolucijo, ki jo je napovedal Kajuh, in zavrnilo obnovo odmirajočih političnih sil, ki so zaleje Balantiča v svet eksistenčialne brezizhodnosti.

IVAN CANKAR: Marija Pomagaj
(naslikal je podobo l. 1889)

26. maja letos bo slovesno blagoslovljena spominska slovenska cerkev Marije Pomagaj v Slovenski hiši v Buenos Airesu. Za vso slovensko zdomsko versko skupnost v argentinski prestolnici bo to pomemben dogodek. Slovenski zdomci smo vsa leta v Argentini gostali po argentinskih cerkvah – edina izjema je cerkev Marije Kraljice v Slovenski vasi pri Buenos Airesu, ki pa je, čeprav jo vodijo slovenski lazaristi, vendarle argentinska župnija. Docela lastnega svetišča, ki naj nas duhovno zbira v bratsko krščansko skupnost za vse večje in pomembnejše cerkvene in narodne dni, zdomci v Buenos Airesu do zdaj nismo imeli. Imamo svoje Domove, ki so prijetna žarišča slovenskega zbiranja in prosvetnega dela; slovenske šole po teh domovih; srednješolska tečaja v Slovenski hiši in v Barago-

spominska cerkev marije pomagaj v buenos airesu

vem misijonišču v Slovenski vasi; predavalnice, dvorane, primeren gledališki oder tudi v Slovenski hiši. K vsemu – manjkala nam je cerkev. Zdaj smo jo dobili. Kot je zapisal pobudnik in gradnik slovenskega središča v Slovenski hiši msgr. Anton Orehar, cerkev Marije Pomagaj „zidamo kot spominsko cerkev vsem žrtvam med Slovenci v 2. svetovni vojni, ki so padali v revoluciji, na frontah, kot talci, bili pobiti po vrnitvi v Slovenijo od komunistov l. 1945, in onim, kateri so pomrli na cestah in v koncentracijskih taboriščih“ (Zbornik Sv. Slovenije 1971-1972, str. 394)

Slovenska kulturna akcija, ki ima tudi svoj sedež v Slovenski hiši, se radostna pridružuje vseslovenskemu zdomskemu verskemu slavju. V počastitev tega velikega praznika blagoslovitve objavljamo kot kulturni dokument fotografski posnetek podobe Marije Pomagaj z Brezja, ki jo je naslikal 1889 trinajstletni deček IVAN CANKAR in je bila do leta 1940 še na Brezjah za oltarjem Matere božje na evangeljski strani. Velikost Cankarjeve slike je 33x22 cm. Fotografija je bila objavljena v listu vrhniških študentov Močilnik, katerega prvi in edini letnik je uredil duhovnik pisatelj France Kunstelj, kot domobranski kurat mučen in ubit v strelskem jarku pred taboriščem v Teharju junija 1945. V Močilnik je takrat dr. Janko Grambovčan napisal lep spomin na svojo mater Urško roj. Steržinar (letnik I, št. 2, str. 15-17), ki je bila mladostna prijateljica Ivana Cankarja, iz družbe mladih ljudi, ki se je zbirala v nekakšnem krožku pri Čempuhovih na Klancu, kjer so tudi pesnili in slikali. Kot tretješolec je takrat Cankar Urški Steržinarjevi posvetil svojo pesem. Dr. Grambovčan ob tem navaja tudi tole: „Rad je Cankar portretiral ljudi iz te sredine. Ko je moja pokojna mati, tedaj še dekle, bila uslišana po Materi božji na Brezjah, tedaj se je mali Ivanček sam ponudil, da naslika v zahvalo Mariji za mojo mater zahvalno sliko. In jo je tudi res naslikal. Le pogledjmo jo umetnino otroka-umetnika!“ – Pod sliko je zapisano: Neka dekle z Vrhniške je zadobila zdravje po priprošnji Marije Pomagaj v letu 1889.

(Primerak lista Močilnik, iz katerega posnemamo tudi sliko, nam je s podatki vred posredoval dr. Tine Debeljak.)

O slovenski spominski cerkvi Marije Pomagaj v Buenos Airesu bomo več pisali v junijskem Glasu.

iz slovenske kulturne akcije

kulturni večeri ki bodo

prof. dr. anton breznik
ob tridesetletnici smrti

1. kulturni večer, sobota, 18. maja 1974

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA začenja v jubilejnim letu ob 20-letnici ustanovitve XXI. sezono svojih prireditev nastopov in že tradicionalnih kulturnih večerov v Buenos Airesu. Prvi večer bo posvečen spominu jezikoslovca prof. dr. Antona Breznika, ob tridesetletnici njegove smrti. O tem najpomembnejšem modernem slovenskem lingvistu bo predaval njegov nekdanji gojenec v škofovih zavodih sv. Stanislava v šentvidu nad Ljubljano univ. prof. dr. Tine Debeljak. Pokazal bo v svojih izvajanjih Breznikovo znast-

veno pot od študentovskih let, ko je zbiral in zapisoval narodne pesmi iz ihanske okolice – iz Ihana ob Savi je Breznik doma – pa pozneje kot sestavljalca slovenske slovnice in gimnazijskih čitank. Posebej bo razčlenil Breznikovo zares visoko znanstveno delo pri iskanju in tvorjenju slovenskega besedišča od začetka do zadnjih let pred smrtjo 1944 v Ljubljani. K večeru so še posebej vabljeni številni nekdanji učenci prelata prof. dr. Antona Breznika.

Pred tem večerom, ki bo ob osmih v gornji dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu, bo v kapeli Marije Pomagaj, ob 19.15, zadušna maša po naročilu Slovenske kulturne akcije za pokoj njenega ustanovnega in rednega člana univ. prof. dr. Ignacija Lenčka, ki je 10. aprila letos umrl v Gradcu.

**ROJAKI!—PODPRITE GLAS SKA
ZA NJEGOV JUBILEJ MU POKLONITE
SVOJ JUBILEJNI DAR!**

LETA 1967 je sodelavec pri Slovenski kulturni akciji v Meddobju in Glasu pesnik, pisatelj, esejist LEV DETELA pri založbi Sodobna knjiga v Londonu izdal zbirko svojih črtic in novel krajšega reza, pisanih v svojskem fantastično nadrealističnem, mnogokrat grotesknem slogu pod skupnim naslovom IZKUŠNJE Z NEVIHTAMI. Iz zbirke dokaj zorno odseva pisateljevo eksistencialno nastojanje, tesnoba spriči lastne in sočlovekove usodosti, vprašanja, ki ga zadevajo in katerim išče odgovor v sodoživljanju sodobnega viharnega kaosa v svetu in v njegovih duhovnih tokovih. Ni nam znano, na kakšen odziv je knjiga naletela pri slovenskem bralcu v zdomstvu – v matično Slovenijo prav gotovo ni segla. A Lev Detela je v novelami in črticami med tistimi slovenskimi zdomskimi ustvarjalci, ki morda najbolj plastično in živo kažejo na ujme našega časa, posebej še na dušno in družbeno stisko sodobnikov, nas samih. Ne zavija se v prisiljeno liričnost, ne plava za domišljjskimi oblaki in meglicami, marveč stvarno, s tenjo žive satire in groteske odkriva prizadeto, ne samo kot pozoren kronist, naš čas. Slovstveni zgodovinar Jože Pogačnik ga je v 8. knjigi Zgodovine slovenskega slovstva, ki je 1972 izšla pri Obzorjih v Mariboru, označil: „Notranja napetost izvira iz nasprotja med posameznikom in svetom, posameznik je idealna subjektivnost, ki je postavljena v neustrezno objektivno resničnost. Neskladnost med enim in drugim povzroča melanholijo, sprejemanje bodisi duhovnega ali čutnega načela življenja, skratka: razodeva podoben sodoben razravanega človeka... Vsebinsko njegovih (Detelovih) pesmi je podzavestna groza, ki ga sili v premislek o osnovah človekovega bistva.“ (ZSS, 8, str. 76)

Detela pa je svojo prozo pospremil v svet z ugotovitvijo: „To ni proza v nekdanjem smislu besede: zgodba mi v pripovedih služi samo kot izhodiščno ogrodje, je bolj ali manj iz starih časov podedovani okras. Prvotnega pripovedova-

nja ni več, vsa resnica pripovedi se zbira v podtonu stavkov, v stranskih pomenih besed. Zato so te pripovedi predvsem fantastičen in simboličen zemljevid današnjega človekovega pohoda čez svet. So podoba današnje odtujenosti v svetu, naše izkoreninjenosti od dobrega, lepega in resničnega.“

O Izkušnjah z nevihtami je ob slovenski izdaji zapisal: „Izkušnje z nevihtami so v nekem smislu tudi moj osebni obračun s preživelo slovensko kulturno dediščino in neopravičljivimi stereotipizmi.“ Pogačnik pripominja ob tem, da je „tako zdomska pripovedna proza dobila svojo horizontalo, ki vodi iz tradicije v modernistični način oblikovanja“. (ZSS, 8, str. 78).

V doslovnem prevodu naslova slovenskega izvirnika so zdaj Izkušnje z nevihtami izšle v nemščini kot ERFÄHRUNGEN MIT GEWITTERN. Izdala in založila je knjigo založba J. G. Bläschke v Darmstadtu. Odlično je to Detelovo prozo prevedla HILDE BERGNER. Nemška izdaja ima letnico 1973. Pri branju se nam zazdi, da so nekatera mesta in odlomki v nemščini lažje sprejemljivi kot v slovenskem izvirniku: prevod namreč odlikuje izredna vernost pisateljevemu tekstu in velik smisel za sozvočje z Detelovo ustvarjalno nastojenostjo. Vredno bi bilo, da bi se kritične ocene prevoda lotil pisec, ki je doma: v obeh jezikih, v Detelovi prozi, poeziji in esejistiki, pa v sodobnih literarnih tokovih, slogih in vzdušju. V Glasu izid nemškega prevoda Detelove knjige samo z veseljem registriramo, pisatelju, našemu zvestemu sodelavcu, pa za lep donos slovenske ustvarjalne prisotnosti v velikem svetu čestitamo.

Nemški prevod je izšel v prijetnem formatu, z izredno lepim tiskom na 75 straneh.

n j

prof. LUKA KRAMOLC

12. februarja letos je v Ljubljani umrl profesor LUKA KRAMOLC, glasbenik in folklorist, gimnazijski profesor, oče našega rednega člana akad. slikarja Božidarja Teda Kramolca. Že otrok se je bil rajni prof. Luka povezal z glasbo po očetu, ki je bil organist. Da je šel glasbo tudi študirat, ima krepko zaslug pisatelja Ksaver Meško, ki je bil Kramolčev ožji rojak. Prof. Luka Kramolc je doma s Koroške, iz hribovske vasi Šentanel nad Prevaljami.

Orgle je študiral v orglarski šoli v Celju, pozneje se je šolal na glasbeni akademiji na Dunaju. Tod je študiral tudi likovno umetnost. Leta 1924 je z odliko diplomiral na ljubljanskem konservatoriju. Kot glasbeni pedagog je šel skozi srednje šole in ljubljansko učiteljsko. Vzgojil in izšolal je nekaj odličnih mladinskih in srednješolskih zborov: najmočnejši in najboljši je bil pod njegovo taktirko mešani in moški zbor Državne klasične gimnazije v Ljubljani, kjer je prof. Luka Kramolc učil petje in glasbo po letu 1934, pa tudi še vojna leta. Pisec teh spominskih vrstic je bil njegov učenec vso višjo gimnazijo. Prof. Kramolcu sem v veliki meri dolžen hvalo, da mi je pomagal odpirati svet v evropsko glasbeno razsežnost s svojimi seminarjem, v katerem nas je zbiral nekatere glasbe bolj žejne dijake po šolskih urah in po sobotnih pevskih vajah: tu nam je govoril o cerkveni in svetni glasbi, o glasbenih slogih in velikih mojstrih evropske glasbe, o slovenskih skladateljih, zraven pa nas kot vnet folklorist spet in spet opozarjal na velike vrednote slovenske ljudske pesmi in melodije. Kot profesor je bil zlata duša, ki bi bil za študenta vse dal. V njem smo študentje zrl priatelja in tovariša, nikoli predstojnika s taktirko! Svoje zlato koroško srce je razdal na široko mlademu svetu: v težavnih časih nas je bodril s svojo neusahljivo šegavostjo in podvzetnostjo.

Več let je vodil kvalitetni pevski zbor Kluba koroških študentov-akademikov in Koroški akademski oktet. Ves prosti čas je posvečal skrbi za ohranitev in rešitev slovenske narodne pesmi in narodne melodije pred pozabo. Že 1929 je

začel izdajati slovenske narodne pesmi, posebno koroške. Bogat je njegov delež pri Franceta Marolta zbirki koroških pesmi „N'mav čez izaro“. Zbral in uredil je pesmi koroškega ljudskega peveca Lesičjaka, pa še vrsto pesmi drugih koroških vižarjev. Koroški mladini je posvetil dva zvezka pesmarice Mladina poje, ki jo celovška slovenska gimnazija s pridom rabi. Tudi v slovenski cerkveni ljudski glasbi je Kramolčev delež precejšen in vreden. Še pred vojno je izdal dve zbirki na novo urejenih, usodobljenih starih slovenskih cerkvenih pesmi.

Koroški glasbeni folklori je bil prof. Luka Kramolc poleg pok. glasbenika in folklorista prof. Franceta Cigana, rednega člana Slovenske kulturne akcije, pobudnik in mentor, vnet zbiratelj njenega izrednega bogatega repertoarja. Kot pedagog, folklorist, zapisovalec starih napevov, ki bi bili brez njegovi zapisov utonili v pozabi, pa tudi kot cerkveni glasbenik se je bil prof. Luka Kramolc z vztrajnim in kvalitetnim delom zapisal v vrsto vrednih slovenskih glasbenih ustvarjalcev narodne melodije in slovenskega glasbenega zaklada.

Za delo Slovenske kulturne akcije se je živo zanimal, na tihem prebiral naše publikacije in nas iz domovine večkrat bodril k vztrajnosti in novim stvaritvam. Bil je pač med tistimi mnogimi, mnogimi kulturnimi Slovenci, ki na domovino privezani iskreno priznavajo nujno potrebnost naše zdomske ustvarjalnosti, saj vedo, da ne ustvarjamo za samozadoščenje, marveč v pogum svobodnemu slovenstvu – doma in v svetu. Za to tiho, a bogato moralno oporo je Slovenska kulturna akcija prof. Luku Kramolcu hvaležna.

Smrt ga je zatela pri 82. letih. Pokopali so ga v rojstni vasi Šentanelu. Slovenski glasbeni svet se bo prof. Luka Kramolca spominjal s hvaležnim priznanjem.

Člani in prijatelji Slovenske kulturne akcije pa sočustvujemo z njegovima sinovoma akad. slikarjem Božidarjem in zdravnikom dr. Nikotom.

n j

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvanaestkrat na leto. Ureja ga Nikolaj Jeločnik, Zapiola 723, I D, Buenos Aires, Argentina. Tiska ga Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

* Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. * Za podpisane članke odgovarja avtor.

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1209421